

**ВПЛИВ АВТОРСЬКОЇ ПРОГРАМИ
НА ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ
ПІДГОТОВЛЕНОСТІ КУРСАНТІВ ВВНЗ
У ПРОЦЕСІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ**

*Петрук Андрій¹, Воронцов Олександр²,
Балдецький Андрій³, Смовж Михайло³*

*Національна академія сухопутних військ
ім. гетьм. П. Сагайдачного (м. Львів)¹*

*Управління роботи з особовим складом
(Служба безпеки України м. Київ)²*

Військовий інститут Київського НУ ім. Т.Г. Шевченка³

Аннотация

В статье представлены результаты педагогического, – формирующего эксперимента, которые доказывают эффективность авторской программы методической подготовки. У курсантов КГ на протяжении обучения в ВВУЗе, в процессе исследования по результатам динамики среднего уровня методической подготовленности подготовленность улучшилась на 0,3 балла (от 3,7 до 4,0 балла), при этом достоверных изменений не произошло ($t = 1,28; p > 0,05$). По окончании эксперимента у курсантов-выпускников ЭГ разница уровня методической подготовленности составляет 1,0 балл, по сравнению с исходным уровнем (от 3,6 до 4,6 балла), что является статистически достоверным ($t = 4,38; p < 0,001$). Программу совершенствования методической подготовленности в процессе физической подготовки в ВВУЗе рекомендуем использовать при подготовке курсантов ВВУЗ и слушателей военных кафедр.

Ключевые слова: руководители, физическая подготовка, методическая подготовленность, авторская программа, курсанты, ВВУЗ.

Annotation

In this article the results of a pedagogical educational experiment, which prove the effectiveness of the author's program of instructional technology are presented. During the study at the Higher Military School according to the monitoring the dynamics of the average level of methodological competence of the cadets of CG it was improved for 0.3 points (from 3.7 to 4.0 points), and there were no verifiable changes ($t = 1.28; p > 0.05$). At the end of the experiment for the graduate cadets of EG the difference of the level of methodological competence is 1.0 point in comparison with the initial level (from 3.6 to 4.6 points) which is statistically verifiable ($t = 4.38; p < 0.001$). We recommend using this program of improving the methodological competence in the process of physical training in the Higher Military Schools during the training of the cadets and students of the military departments.

Keywords: supervisors, physical training, methodological competence, author's program, cadets, Higher Military School.

Постановка проблеми. Адекватна підготовка та ведення бойових дій в умовах сучасності значною мірою залежать і від фізичної підготовки, в якій однією з важливих складових є методична підготовка, що доведено низкою провідних науковців [1, 4, 5, 7, 12]. Практично три десятиріччя методична складова фізичної підготовки у Збройних Силах України (ЗСУ) залишалася за межами уваги наукових дослідників. Сьогодні комплексні та системні дослідження з цього питання відсутні. На сучасному етапі реформування ЗСУ методична складова фізичної підготовки у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), які готують військових фахівців командних ланок, потребує суттєвих змін щодо її подальшого удосконалення та розвитку.

Дослідження виконане відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Управління фізичної підготовки Центрального управління підготовки та повсякденної діяльності військ (сил) Збройних сил України на 2011-2015 р.р. за темою НДР «Модель фізичної підготовки у Збройних силах України зразка 2017

року та перспективи її розвитку», шифр – «ПЕРСПЕКТИВА-ФП» (номер державної реєстрації 0101U001568) та відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Командування Сухопутних військ Збройних сил України на 2011-2015 рр. за темою НДР: «Обґрунтування критеріїв і показників визначення психофізіологічних можливостей військовослужбовців щодо ведення бойових дій», шифр: «МОЖЛИВІСТЬ», (номер державної реєстрації 0101U001769).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему підвищення рівня методичної підготовленості різних категорій військовослужбовців на етапах професійного становлення піднімали у своїх дослідженнях різні науковці, серед яких: С.В. Романчук, О.М. Ольховий, О.М. Лойко, Є.Д. Анохін, Д.О. Логінов та ін. [5, 8, 9, 10, 11]. На думку вищевказаних авторів, одним із головних напрямків, за якими можна вирішувати питання інтенсифікації фізичної підготовки курсантів, є вдосконалення методичних основ процесу фізичної підготовки.

Професором О.М. Ольховим розроблені рекомендації щодо підвищення рівня методичної підготовленості майбутніх офіцерів в умовах модульно-рейтингового навчання [5]. Вивченням досвіду різних аспектів організації навчання керівників фізичної підготовки в провідних іноземних арміях займався професор Магльований А.В. та ін. [2]. Вони визначили, що при роботі з офіцерами різних країн світу методичним аспектам, як складовим фізичної підготовки, також приділяється значна увага. Визначено, що спільною рисою в системі навчання військовослужбовців є здійснення методичної підготовки, достатньої для грамотної організації та проведення процесу фізичного вдосконалення як власного, так і підпорядкованого особового складу підрозділу. Аналіз

закордонного досвіду свідчить про значну увагу, яка надається питанню набуття теоретичних знань, формування методичних навичок і звичок до самостійних занять. Окремими науковцями розглядалися певні складові системи підготовки керівників, але цього, вочевидь, недостатньо у зв'язку зі зміною структури та змісту процесу бойової підготовки, новими підходами до використання методів, прийомів і засобів підготовки військ. Аналіз наукової літератури засвідчив недостатню кількість робіт, спрямованих на комплексне дослідження впливу різних авторських програм на методичну підготовленість курсантів у процесі фізичної підготовки в умовах реалій сучасного реформування Збройних Сил України та визначення напрямів її вдосконалення.

Мета дослідження – перевірити ефективність авторської програми методичної підготовки курсантів ВВНЗ у процесі фізичної підготовки.

Результати дослідження та їх обговорення. В процесі аналізу керівних документів з фізичної підготовки визначено, що основними складовими системи навчання керівників фізичної підготовки є процес набуття теоретичних знань і методичних умінь з питань організації та проведення навчальних занять, ранкової фізичної зарядки, спортивно-масової роботи, фізичних тренувань під час навчально-бойової діяльності, самостійних фізичних тренувань. Цей процес здійснюється на всіх етапах навчання у ВВНЗ, а також індивідуальної підготовки [3]. Дослідженнями професора О. Ольхового встановлено, що основними недоліками діючої системи підготовки керівників із фізичної підготовки є такі: відсутність урахування вхідного рівня підготовленості тих, хто навчається; відсутність диференціації навчального матеріалу залежно від завдань службово-бойової ді-

яльності, змісту й умінь для їх реалізації; недостатня ефективність методики й організації самостійного навчання; відсутність оцінки рівня засвоєння програми підготовки на основі обліку особливостей етапів навчання [5]. Методична підготовка є однією зі складових компетентностей, сформованих у курсантів. Цей розділ навчальної програми передбачає оволодіння курсантами знань і умінь з організації і методики проведення всіх форм фізичної підготовки військовослужбовців і розвитку основних психофізичних якостей. При здійсненні фізичної підготовки підпорядкованого особового складу командири виступають як організатори, педагоги-вихователі і методисти. Потреба навчати особовий склад фізичним вправам, прийомам і діям, розвивати і вдосконалювати в нього фізичні, спеціальні і вольові якості робить необхідним володіння командирами сучасними методами управління фізичною підготовкою, методичними навичками і вміннями в організації і проведенні фізичної підготовки. Без цього забезпечити якісне виконання покладених на них обов'язків, щодо формування фізичної готовності військовослужбовців до бойової діяльності неможливо.

Формування методичної майстерності курсантів вищих військових навчальних закладів – це прямий внесок у методичне забезпечення фізичної підготовки у військах, необхідна передумова високої ефективності процесу фізичного вдосконалення особового складу військових підрозділів і частин Збройних Сил України і завдяки цьому – доведення його фізичної підготовленості до рівня, що вимагає сьогодення.

Авторська програма методичної підготовки курсантів, на відміну від чинної програми в курсантів ВВНЗ Сухопутних військ, передбачає підготовку керівників занять відповідно до знань і

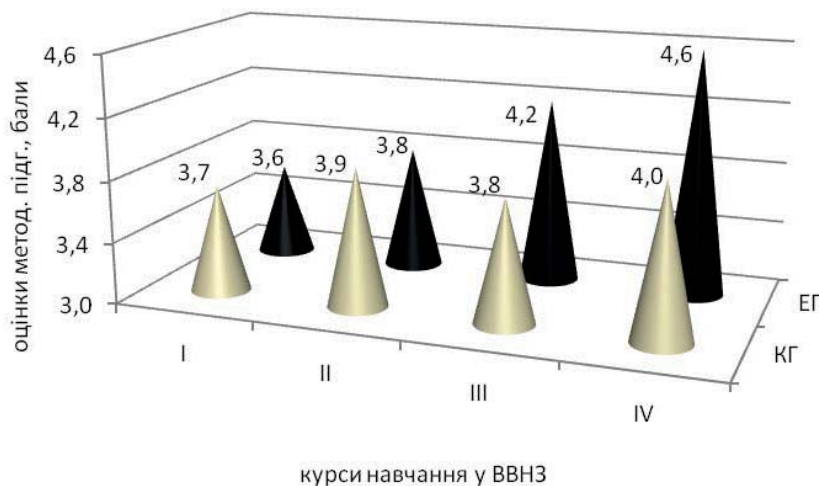

Рис. 1. Динаміка методичної підготовленості курсантів ЕГ (n=30) та КГ (n=30) за час експерименту, бал

Примітки:

■ – середній бал курсантів КГ;

■ – середній бал курсантів ЕГ.

вмінь, які курсанти отримують під час вивчення професійно-профільних дисциплін [6].

Визначення рівня методичної підготовленості курсантів ЕГ та КГ відбувається під час проведення екзаменів з навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка» наприкінці I, II, III і IV курсів.

Зміст методичного завдання відповідав обсягу знань і вмінь, які формувалися протягом навчального року. В авторській програмі, на відміну від класичної, розкрито нові особливості програми формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ в процесі фізичної підготовки. Представлено компоненти методичної майстерності, вимоги й оцінювання керівника фізичної підготовки, методичні завдання для курсантів різних курсів навчання та різних спеціальностей, які з останнього курсу враховують особливості організації фізичної підготовки у військових підрозділах, куди прибудуть випускники для подальшого проходження

служби на посадах командирів-керівників фізичної підготовки. Розроблено поради щодо організації індивідуальної фізичної (методичної як складової) підготовки молодим офіцерам.

За підсумками звітів результатів екзаменів з фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки у контрольній групі (КГ n=30), а також і в експериментальній групі (ЕГ n=30) протягом 2013-2017 рр. було визначено динаміку методичної підготовленості вищевказаних курсантів НАСВ.

За вихідний рівень методичної підготовленості нами було визначено результати, отримані наприкінці першого року навчання. Статистична обробка отриманих даних не виявила достовірної різниці між показниками курсантів ЕГ ($3,6 \pm 0,2$ бали) та курсантів КГ ($3,7 \pm 0,2$ бала) ($t=0,45$; $p>0,05$). В курсантів, які навчалися за класичною програмою, вдосконалення методичної підготовленості протягом навчання у ВВНЗ відбуваються хвилеподібні позитивні

зміни. Так, під час навчання на II курсі середній бал покращився до $3,9 \pm 0,2$ бали у порівнянні з I курсом, де він становив $3,7 \pm 0,2$ бали, але достовірної різниці в показниках не виявлено ($t=0,61$; $p>0,05$). На завершенні III курсу навчання показники методичної підготовленості курсантів КГ погіршились на 0,1 бала, тобто середній результат становив 3,8 бали, у порівнянні з IV семестром за один рік достовірних змін не відбулось ($t=0,37$; $p>0,05$). По закінченні експерименту у курсантів-випускників різниця рівня методичної підготовленості складала 0,2 бали, у порівнянні з курсантами III курсу ($4,0 \pm 0,2$ бали) ($t=1,01$; $p>0,05$). У процесі дослідження за результатами у курсантів КГ виявлено, що в середньому рівень методичної підготовленості курсантів за час навчання у ВВНЗ зріс на 0,3 бали, але достовірно не змінився ($t=1,28$; $p>0,05$; рис. 1).

В курсантів, які навчалися за авторською програмою вдосконалення методичної підготовленості протягом навчання у ВВНЗ відбуваються позитивні зміни. Так, під час навчання у курсантів ЕГ на II курсі середній бал покращився до $3,8 \pm 0,2$ бали у порівнянні з I курсом, де він становив $3,6 \pm 0,2$ бали, але достовірної різниці в показниках не виявлено ($t=0,76$; $p>0,05$). По завершенні III курсу навчання показники методичної підготовленості курсантів ЕГ покращились на 0,4 бали, тобто середній результат становив 4,2 бали, у порівнянні з результатом IV семестру за один рік достовірних змін не відбулось ($t=1,32$; $p>0,05$). По завершенні IV курсу навчання показники методичної підготовленості курсантів ЕГ покращились на 0,4 бали, тобто середній результат становив 4,6 бали, у порівнянні з результатом VI семестру за один рік достовірних змін не відбулось ($t=1,80$; $p>0,05$). По закінченні експерименту у курсантів-випускників різниця рівня методичної

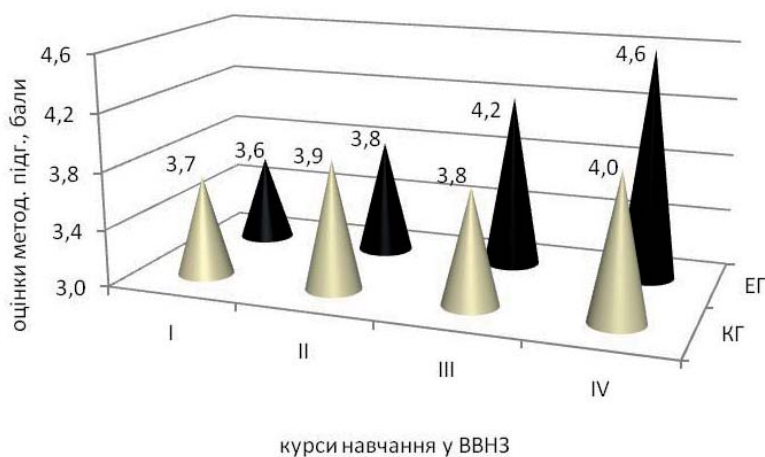

Рис. 2. Якісна характеристика рівня методичної підготовленості курсантів ЕГ (n=30) та КГ (n=30) наприкінці формувального експерименту, %

Примітки:

■ – середній бал курсантів КГ;

■ – середній бал курсантів ЕГ.

підготовленості складає 1,0 бали, у порівнянні з рівнем методичної підготовленості тих самих курсантів на завершенні I курсу ($3,6 \pm 0,2$ бали, $4,6 \pm 0,2$ бали), що є статистично достовірно ($t=4,38$; $p<0,001$) (рис. 1).

Якісний аналіз рівня методичної підготовленості випускників ВВНЗ, які брали участь у формувальному експерименті виявив, що наприкінці навчання між показниками ЕГ та КГ існує достовірна різниця ($t=3,94$; $p<0,001$). Зазначимо, що більшою частиною курсантів ЕГ було показано відмінний рівень методичної підготовленості (63,3%), 36,7% курсантів мають оцінку «добре». В КГ більшість курсантів мають добрий рівень методичної підготовленості (66,6%), 16,7% особового складу мають оцінку «задовільно» і такий же відсоток курсантів КГ (16,7%) мають відмінний рівень методичної підготовленості (рис. 2).

За результатами впровадження

авторської програми формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ у процесі фізичної підготовки було виявлено, що чітке визначення завдань і змісту методичних занять, чітке розуміння курсантами необхідності вивчення методів навчання має значно вищий ефект у порівнянні з класичною, тобто чинною організацією методичної підготовки. Таким чином доведено, що авторська програма формування методичної підготовленості дозволяє більш якісно підготувати випускників – майбутніх командирів військових підрозділів до організації та проведення різних форм фізичної підготовки з підлеглим особовим складом.

Висновки. Процес фізичного вдосконалення курсантів командних ВВНЗ ЗСУ залежить безпосередньо від рівня методичної підготовленості як керівників різних форм фізичної підготовки, їх теоретичної обізнаності із застосуванням сучасних педа-

гогічних методів, способів, прийомів і дій. Більшість науковців вважає недостатньо ефективною чинну методичну систему фізичної підготовки, яка сьогодні обов'язково потребує суттєвих змін, побудованих на сучасних тенденціях розвитку військової освіти в умовах особливого періоду, з урахуванням практичного досвіду в АТО на сході України та науково-методичного досвіду провідних іноземних армій. Результати педагогічного формувального експерименту доводять високу ефективність авторської програми методичної підготовки. В курсантів КГ протягом навчання у ВВНЗ у процесі дослідження за результатами динаміки середнього рівня методичної підготовленості покращилась на 0,3 бали (від 3,7 до 4,0 бали), при цьому достовірних змін не відбулось ($t=1,28$; $p>0,05$).

В курсантів ЕГ, які навчалися за авторською програмою, вдосконалення методичної підготовленості в процесі фізичної підготовки у ВВНЗ відбулися позитивні зміни. По закінченні експерименту у курсантів-випускників різниця рівня методичної підготовленості складала 1,0 бала, у порівнянні з вихідним рівнем (від 3,6 до 4,6 бали), що є статистично достовірно ($t=4,38$; $p<0,001$).

Авторську програму вдосконалення методичної підготовленості в процесі фізичної підготовки у ВВНЗ рекомендуємо використовувати під час підготовки курсантів ВВНЗ і слухачів військових кафедр.

Перспективами подальших досліджень є вдосконалення науково-обґрунтованих програм і методичних рекомендацій з проведення різних форм і заходів з військовослужбовцями в процесі фізичної підготовки.

Література

1. Камаев О.И. Оптимизация соотношения физической и

- методической подготовки курсантов командного факультета Академии внутренних войск МВД Украины / Камаев О.И., Пилипец О.В., Белошенко Ю.К. // Физическое воспитание студентов: [сб. науч. тр. / под ред. Єрмакова С. С.]. – Харьков, 2011. – № 2. – С. 47-49.
2. Магльований А. Фізична підготовка в системі формування військових фахівців провідних іноземних армій [Електронний ресурс] / А. Магльований, А. Петрук, О. Лесько, Н. Кожух // Спортивна наука України. – 2015 – № 5 – С. 16-20. – Режим доступу: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/349/338>
 3. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України № 35 від 11.02.14 р. про затвердження тимчасової настанови з фізичної підготовки в ЗСУ – 231 с.
 4. Номеровський С.В. Проблемні питання сучасного стану методичної підготовки курсантів військово-морських навчальних закладів під час вивчення навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» / С.В. Номеровський // Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичної підготовки військовослужбовців : матер. всеармійської наук.-метод. конф. (Київ, 24 листоп. 2011 р.) / за заг. ред. Фігногенова Ю.С. – К. : НУОУ, 2011. – С. 137–145.
 5. Ольховий О.М. Модульно-рейтингова система підготовки офіцерів – керівників занять з фізичної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту : спец. 24.00.02 «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення» / О.М. Ольховий. – Львів, 2005. – 20 с.
 6. Петрук А.П. Програма формування методичної підготовленості курсантів ВВНЗ у процесі фізичної підготовки / Науковий часопис серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт» зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова 2017. – Випуск 5 К(86) 17. – С.256-261
 7. Петрук А.П. Рівень методичної підготовленості офіцерів, як складової фізичної підготовки підрозділу / Науковий часопис серія 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт» зб. наукових праць / За ред. О.В. Тимошенка. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова 2017. – Випуск 3 К(84) 17. – С.353-358.
 8. Романчук В.М. Організація методичної підготовки курсантів з навчальної дисципліни «Фізичне виховання, підготовка і спорт»: Методичні рекомендації / Розроб. В.М. Романчук, М.І. Муляр, С.В. Романчук. – Житомир: ЖВІРЕ, 2004. – 104 с.
 9. Романчук С. В. Методичний практикум з навчальної дисципліни «Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт» : [навч.-метод. посіб.] / С.В. Романчук, Д.О. Логінов, Є.Д. Анохін. – Л., 2010. – 128 с.
 10. Романчук С.В. Підготовка керівників фізичної підготовки під час навчання у військових навчальних закладах / Романчук С., Романчук В., Боярчук О., Гусак О. // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фізичної культури та спорту – Вип. 13 : у 4-х т. – Львів, 2011. – Т. 4. – С. 126-130.
 11. Романчук С.В. Теоретико-методологічні засади фізичної підготовки курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних сил України / С.В. Романчук // автореф. дис. на здоб. наук. ступеня доктора наук з фіз. виховання і спорту. – Львів: ЛДУФК, 2013. – 39 с.
 12. Шлямар І.Л. Методична підготовленість командира – основа фізичної підготовки підрозділу / Шлямар І.Л. // Фізична підготовка особового складу Збройних сил, інших військових формувань та правоохоронних органів України: досвід, сучасність, проблеми та перспективи розвитку: матеріали наук.-метод. конф. 26-28 листопада 2014 р. – Київ : МОУ, 2014. – С. 358-363.

